УДК 811.162.2:81’366
DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-26

НОВИЙ ЛЕКСИКОН ПЕРІОДУ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОЗМІНИ

NEW LEXICON OF THE PERIOD OF FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: LEXICAL-SEMANTIC DERIVATION AND FEATURES OF WORD FORMATION

Ковтюх С. Л.,
orcid.org/0000-0001-8549-8458
кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри української філології та журналістики
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка

У статті проаналізовано частину великого пласту нових слів української мови – як апелятивів, так і онімів, переважна більшість яких утворена в період повномасштабної російсько-української війни з використанням наявних у питомому словникові лексичних одиниць унаслідок переосмислення їхньої семантики. Досліджено алгоритм деривaційного процесу та словозмінні особливості (останні на засадах морфологійної парадигматики) переважно воєнно-політичних словотвірних інновацій, а також новотворів-пропріативів на позначення населених пунктів на теренах України та внутрішніх міських, селищних або сільських об’єктів, що з’явилися внаслідок перейменувальних процесів 2022–2024 років.

З’ясовано, що нові похідні одиниці в межах лексико-семантичного способу утворено внаслідок онімізації, трансонімізації, апелятивації (останню засвідчено спорадично). Найчастіше при цьому бувають задіяні деривaційно-семантичні механізми метафоризації чи метонімізації. У мовознавстві активно послуговуються запропонованим Л. Гуссенсом 1990 року поняттям «метафтонімія», яке кваліфікують як концептуальну взаємодію між метафорою та метонімією. Пропонуємо новий термін «метафтонімізація» для позначення синкретизму деривaційних процесів метафоризації та метонімізації, тобто у випадках переосмислення лексичних значень лексико-семантичних варіантів, набуття ними нової семантики внаслідок одночасного перенесення і за подібністю, і за суміжністю без використання додаткових словотворчих засобів.

У процесі семантичної деривації зазнає змін як лексичне значення слова, так і його словозмінна парадигма. При цьому іменники з повною парадигмою можуть переходити до розряду субстантивів, які вживають тільки або переважно в множині, рідше – тільки в однині. Іменник, який відмінювався лише в однині, може трансформуватися в лексему, яку формально використовують у формах множини, хоч потенційно вона може мати повну словозмінну парадигму. Зафіксовано також перехід іменника singularia tantum у лексичну одиницю, що відмінюється в однині та множині.

Крім цього, засвідчено випадки синтаксично-позиційної невідмінюваності, коли переважно відіменникові (часто відантропонімні) назви вулиць, провулків, площ, проспектів тощо у формі родового відмінка однини, рідше множини функціонують як застиглі словоформи генітива навіть у разі редукції родової апелятивної назви.

Ключові слова: апелятивація, лексико-семантичний спосіб, метонімізація, метафоризація, метафтонімізація, морфологійна парадигматика, онімізація, повна / неповна парадигма, словозміна, трансонімізація.

The article analyzes part of a large stratum of new words of the Ukrainian language – both appellatives and onyms, the vast majority of which were formed during the full-scale Russian-Ukrainian war using lexical units available in the specific dictionary as a result of rethinking their semantics. The algorithm of derivation process and word-changing features (the latter on the basis of morphological paradigmatics) of mainly military-political word-forming innovations, as well as new-creation-propriatives for designating settlements on the territory of Ukraine and internal urban, settlement or rural objects that appeared as a result of the renaming processes of 2022–2024 are investigated.

It was found that new derivative units within the lexical-semantic method are formed due to onimization, transonymization, appellation (the latter is witnessed sporadically). Most often, derivational-semantic mechanisms

of metaphorization or metonymization are involved. Linguistics actively uses the concept of "metaphthonymy" proposed by L. Hussens in 1990, which is qualified as a conceptual interaction between metaphor and metonymy. We propose a new term "metaftonymization" to refer to the syncretism of derivational processes of metaphorization and metonymization, that is, in cases of reconsidering the lexical meanings of lexical-semantic variants, their acquisition of new semantics due to simultaneous transfer both in similarity and in adjacency without the use of additional word-forming means.

In the process of semantic derivation, both the lexical meaning of the word and its word-changing paradigm undergo changes. In this case, nouns with a full paradigm can move to the category of substantives used only or mainly in the plural, less often – only in the singular. A noun that was conjugated only in singular can be transformed into a lexeme that is formally used in plural forms, although potentially it can have a complete word-changing paradigm. There are cases of the noun singularia tantum passing into a lexical unit that is conjugated in the singular and plural.

In addition, cases of syntactic-positional invariability have been witnessed, when the names of streets, alleys, squares, avenues, etc. in the form of a generic case of singular are predominant, less often the sets function as invariable word forms of the genitive even in the case of reduction of the generic appellative name.

Key words: appelation, lexical-semantic method, metonymization, metaphorization, metaphonymy, morphological paradigmatics, onimization, full/incomplete paradigm, word change, transonymization.

Постановка проблеми. Відомий дериватолог І. І. Ковалик у праці «Вчення про словотвір» писав: «Зв'язок мови з історією народу як носієм даної мови виявляється по-різному… Історія народу найбільш яскраво відображена в лексиці… Словотворча будова мови зв'язана з історією народу не безпосередньо, а через історичні зміни лексичного складу мови. Іншими словами, розвиток людства покликає до життя все нові й нові слова, необхідні для порозуміння між членами даного суспільства в усіх галузях діяльності людини, в усіх сферах її роботи. Тим самим постійний розвиток суспільства обумовлює і процеси творення нових слів, тобто процеси словотворення. На цьому припиняється безпосередній вплив історії народу на мову, він аж ніяк не розповсюджується на здійснення тих чи інших процесів словотвору». Словотвірна «будова новоутворених слів не обумовлюється безпосередньо історією народу, а внутрішніми законами даної мови» [1, с. 167–168].

Повномасштабна російсько-українська війна, яка почалася 24 лютого 2022 року, спричинила появу цілого пласту нових слів – як апелятивів, так і онімів, значна частина яких утворена з використанням наявних у мові лексичних одиниць унаслідок переосмислення їхньої семантики й так чи так репрезентує переважно воєнно-політичні інновації. Унаслідок перейменувальних процесів 2022–2024 років з'явився значний репертуар пропріативів на позначення населених пунктів на території України та внутрішніх міських, селищних або сільських об'єктів. Усі групи вищевказаних новотворів варто скрупульозно вивчити з особливою увагою до алгоритму деривaційного процесу та змін у сфері морфологійної парадигматики. У цьому полягає актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низці наукових розвідок 2022–2024 років, авторами яких є О. О. Белей, Г. Л. Вусик, Н. В. Павлик, С. П. Гриценко, Ю. І. Шевчук, Т. Д. Кремінь, І. І. Шахновська, Л. Т. Загородна, О. О. Бойко, В. О. Васютинський, П. П. Горностай, І. Г. Губеладзе, Л. А. Найдьонова, М. М. Слюсаревський, С. Л. Чуніхіна, М. О. Жулінська, О. Р. Круглій, А. М. Гладченко, О. С. Комарова, І. М. Голопич, В. А. Перцева та інші, оприлюднено лексико-семантичні та стилістично-функціональні параметри воєнних чи суміжних із ними неологізмів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням військ рф на територію України. Окремі публікації останніх трьох років Ю. В. Теглівець, О. В. Ковтун, О. М. Бєлих, Г. П. Городиловської, І. М. Демешко, Т. В. Кулікової, Л. В. Крупіної, Ю. В. Малюк та інших присвячено словотвірним аспектам новітнього лексикону. При цьому не засвідчено наукових розвідок про специфіку відмінювання інноваційних дериватем.

Мета дослідження – проаналізувати новітні апелятиви та оніми, утворені на ґрунті української мови лексико-семантичним способом, визначити деривaційний різновид у межах зазна-

ченого способу, крім того, охарактеризувати специфіку словозміни означених лексичних одиниць на засадах морфологійної парадигматики.

Виклад основного матеріалу. Способи словотворення у вітчизняному мовознавстві досліджували Л. А. Булаховський, І. І. Ковалик, В. О. Горпинич, Н. Ф. Клименко, К. Г. Городенська, П. І. Білоусенко, Є. А. Карпіловська, Л. О. Вакарюк, С. Є. Панцьо, А. М. Нелюба, З. О. Валюх, Л. П. Кислюк та інші.

Порівняно з особливостями творення апелятивної лексики пропріативи різних класів і підкласів характеризуються специфічними деривaційними рисами. Такий висновок підтверджують дослідження багатьох українських лінгвістів: В. О. Горпинича, І. М. Желєзняк, А. П. Корепанової, Ю. К. Редька, П. П. Чучки, Д. Г. Бучка, В. В. Лучика, М. І. Сюська, С. Є. Панцьо, М. М. Торчинського, О. О. Белея, О. В. Петрової, О. Л. Кирилюк, Н. М. Павликівської та інших.

Переважна більшість мовознавців виокремлювала серед способів деривації дві великі групи: морфологічні та неморфологічні. Дослідниця М. Я. Плющ зазначала: «Морфологічні способи словотвору поділяють на афіксальні, основоскладання та абревіацію» [2, с. 28]. До неморфологічних традиційно зараховували морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний та лексико-семантичний [2, с. 32–34]. Терміни «морфологічні» та «неморфологічні» в такому значенні некоректні мінімум із 60-х років XX століття, коли словотвір став окремою галуззю мовознавства. Виникало протиріччя й між назвою «неморфологічні способи» як гіперонімом та терміном-гіпонімом «морфолого-синтаксичний спосіб». В. О. Горпинич слушно зауважував, що коли «дериватологія вийшла з-під опіки морфології, зникло наукове підґрунтя для поділу словотвірних способів на морфологічні і неморфологічні» [3, с. 114]. А. М. Нелюба запропонував іменувати способи словотворення в межах колишніх морфологічних афіксальними і безафіксальними [4, с. 124], хоч і вказані терміни не бездоганні. Дослідниці Л. О. Вакарюк і С. Є. Панцьо, здійснюючи подібний поділ, другу групу називали «безафіксні» («безсуфіксний (нуль-суфіксальний), складання та абревіація»), при цьому виокремлювали «змішані способи творення складних слів… у поєднанні з афіксацією – матеріально вираженими і нульовими суфіксами, зрідка префіксами» [5, с. 152, 160]. С. С. Пономаренко для типів деривaційних способів послуговується термінами морфемні і неморфемні, для перших використовує дихотомію: афіксальні та складання, а вже афіксальні розмежовує на чисті (прості) та комбіновані [6, с. 171–172].

Щодо лексико-семантичної деривації, то, опріч повного визнання як окремого способу словотворення, існують полярні погляди деяких мовознавців: від повного заперечення семантичного способу як різновиду деривaційного процесу й віднесення таких явищ до сфери лексикології до думки, наприклад, В. В. Мартинова про те, що лексико-семантична деривація поширена на всю словотвірну систему мови [7, с. 58].

Значну частину новотворів періоду повномасштабної російсько-української війни утворено лексико-семантичним способом, або семантичним, який О. О. Селіванова кваліфікує «як переосмислення значення слова без зміни морфемного складу шляхом метонімізації, метафоризації, семантичної конденсації» [8, с. 329]. Залежно від того, чи в разі зміни лексичного значення змінюється належність до лексико-семантичної категорії власних або загальних назв виокремлюють апелятивацію, онімізацію та трансонімізацію. Причому апелятивація (як і використання однієї загальної назви для номінації іншої) має стосунок до появи конгломерату загальних назв. Унаслідок дії онімізації та трансонімізації в мові утворюють пропріативи різних класів і підкласів. Слушне зауваження висловлював І. І. Ковалик про те, що в результаті дії лексико-семантичного способу деривації в мові з'являється похідна лексична одиниця не тільки «з новими семантичними», а й «граматичними ознаками» [1, с. 207].

Наприклад, низка апелятивів стала твірними словами для інших загальних назв: *бандéрівець, бандéрівка, бандéрівці* – первісне значення – «члени військово-політичних формувань контрольованої ОУН(р) Української повстанської армії у Західній Україні в 40–50-х роках XX ст. на

чолі зі С. Бандерою» [9] спочатку розширилося до такого: «прихильники національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ ст. у Західній Україні» [9], а з 2014 року, з початку російсько-української війни (навіть раніше), ці лексеми, особливо множинна форма, стали частотним маркером російської пропаганди. Щоб виправдати незаконне вторгнення рф на територію суверенної держави України було використано російською пропагандою в координатах інформаційної війни міфічний оксюморонний образ «фашистів-бандерівців», або «нацистів-бандерівців». Первісно негативна конотація для росіян стосувалася іменника, що вживався переважно у формі множини й позначав народжених у темниках рашистських пропагандистів та їхній хворобливій уяві учасників буцімто військових формувань на Заході України у ХХІ столітті (сюди ж зараховували й майданівців славнозвісного «Правого сектору»), які є спадкоємцями легендарних членів ОУН–УПА 40–60-х років та сповідують створені ще совітськими ідеологами нібито нацистсько-фашистські ідеї С. Бандери, який начебто співпрацював із гітлерівцями. Таке путінське кліше було створене з метою розсварити, налаштувати вороже Схід і Захід України. Проте сталося не так, як гадалося. За 8 років збройного протистояння українців військам російської федерації та сепаратистам більшість громадян нашої держави ретельно вивчила історію, зрозуміла правдиву роль С. Бандери та учасників ОУН–УПА, які стали героями для всієї соборної країни. Ще до повномасштабного вторгнення рф, а особливо після 24 лютого 2022 року в загальномовному українському словникові лексеми *бандéрівець, бандéрівка, бандéрівці* набули позитивної конотації й позначають усіх жителів материкової України та численних її діаспор у світі (незалежно від етнічного походження, території проживання, віку, освіти і т. ін.), які ідентифікують себе зі щирими українцями та мають історично сформовану адаптивно-еволюційну систему характеристик та особливостей, що ґрунтується на українськості – прагненні до волі, незалежности, соборности своєї держави, готовности боротися за це із зовнішніми та внутрішніми ворогами. Нині для пропаганди рф *бандéрівці* – усі жителі нашої держави від малого до великого, усі прибічники та захисники незалежности України. У сучасній українській мові лексеми *бандéрівець, бандéрівка, бандéрівці* з периферії лінгвістичної системи, з пасивного запасу перейшли до активного вжитку, набули нового лексичного значення внаслідок метафоризації (подібности) та синекдохізації (переходу семантики з порівняно обмеженої кількости осіб на великий загал), варто, на нашу думку, твердити про синкретизм у межах лексико-семантичного способу деривації. Відбулася реактуалізація цих історизмів, які з граматичного погляду функціонують як іменник-маскулізм, іменник-фемінітив (обидва з повною словозмінною парадигмою) та іменник pluralia tantum.

Субстантив *óко* – у прямому значенні «орган зору в людини, усіх хребетних і деяких безхребетних тварин» [9] – нині, уживаючись у формі множини *óчі*, має нову семантику: прилад нічного бачення. Це відбулося внаслідок метафоризації – перенесення за подібністю функцій та за схожістю форми предмета. Подібно лексема *педáль* із первісною повною парадигмою та значенням «важіль керування в машинах, механізмах і т. ін., на який натискають ногою» [9] у формі множини *педáлі* завдяки метафоризації (подібність зовнішнього вигляду та функцій) трансформувалася в інтержаргонне слово зі значенням: будь-яке «взуття» [10, с. 201]. Зараз лексема звузила семантику й характеризується як взуття для військових. Обидва іменники з новим значенням функціонують як слова pluralia tantum.

Лексичні одиниці на позначення овочів під час війни почали використовувати для назв боєприпасів за подібністю зовнішнього вигляду (метафоричність): *огíркú* (для ПТРК – протитанкового ракетного комплексу), *кабачкú* (для РПГ – ручного протитанкового гранатомета) та *мóркви* (для СПГ – станкового протитанкового гранатомета), подібно – *порóсята* (снаряди до мінометів). Можливо, певний час до широкого оприлюднення нової семантики в інтернеті такими словами послуговувалися як військовими професіоналізмами з метою засекретити інформацію. Усі вказані іменники з новим значенням уживають лише в множині, хоч потенційно можуть використовувати і в однині (таких текстів не зафіксовано). Іменник *мóрква* в

прямому значенні має тільки словоформи однини, тобто неповну парадигму, у «Граматичному словнику української літературної мови» зазначено, що відмінюється, як назва неістоти за взірцем І О із заголовним словом *ко́бза* з нерухомим наголосом в однині та множині [11, с. 10, 694]. Тому в значенні боєприпасів лексема *мо́ркви* має наголос на першому складі.

На нашу думку, варто докладніше описати деривaційний алгоритм утворення мовної одиниці *бавóвна*, про яку не писав хіба що ледачий. Г. П. Городиловська вважає, що «від другого значення на основі функційної та зовнішньої схожості (колір, тактильні характеристики) утворилося четверте значення – «основа пороху для вогнепальної зброї». У модифікованій семемі актуалізована ядерна сема-мотиватор «вибухова речовина», котра закріпилася в новій метафорі для означення «вибуху в Росії» [12, с. 57], тобто метафоричне перенесення за зовнішньою подібністю. Відповідно до матеріалів, викладених на інтернет-сторінці української Вікіпедії, ще в кінці 2010-х років у російських урядових темниках журналістам було заборонено вживати слова *ви́бух, ви́бухи* в історіях про численні аварії з газом (за це передбачені були навіть штрафи) і треба було замінювати такі лексичні одиниці російськими словоформами *хлопóк, хлопкú* (українською *ля́ск, ля́скіт, спле́ск, ба́хкіт*), щоб зменшити рівень трагедійности інформації. Після повномасштабного вторгнення *хлопка́ми* почали називати вибухи на ворожих військових об'єктах на території рф чи захоплених нею українських землях. 25 квітня 2022 року російські джерела повідомили про вибухи в Брянську у військовій частині та на нафтобазі за допомогою недолугого пропагандистського евфемізму *хлопóк* (часи змінилися, а кремлівські темники – ні). На телеграм-ресурсі «Оперативний ЗСУ» цю інформацію українською подали зі словом *бавóвна* замість *хлопóк*, бо переклали за допомогою інтернету (перевірте самі: мережеві автоматичні перекладачі не розрізняють омографів, навіть із поставленим наголосом до російського *хлопóк* пропонують український відповідник *бавóвна*). Це повідомлення швидко поширили на багатьох пропагандистських інтернет-сторінках, зокрема російських, уже зі словом *бавовна* [13]. Оперативно, цього ж дня, 25 квітня 2022 року, на сторінці з нікнеймом Мурзік Васильович скриншот з уривком – *«За словами жителів, перед початком пожежі чулася потужна* ***бавовна****»* – був поданий із промовистим іронічно-саркастичним філологічним коментарем, який указував на недолугість інтернетного перекладання з російської українською мовою, за яким українські патріоти миттєво вираховували ворожих російських ботів: *«****Підлога*** *країни чула цю потужну* ***бавовну****! Немає більше* ***сечі****, терпіти ці* ***борошна****!»* [14]. Після цього народився потужний інтернет-мем і нове слово *бавóвна* – тепер уже український воєнний евфемізм, атмосферно-яскравий символ інформаційної війни з нашого боку.

Словотвірний алгоритм: російська семема *хлопóк* → *хлóпок* (омографи на ґрунті російської мови; запропонований некоректний відповідник через нерозрізнення орфографічних омонімів автоматичними мережевими перекладачами) → *бавóвна* (українська лексема зі значенням «насіння з довгими пухнастими одноклітинними волосками, плоди бавовнику, уміщені в коробочку», яке, на нашу думку, варто подати між 1-м «рослина родини мальвових з насінням, укритим пухнастим волокном, з якого виробляють пряжу» і 2-м «волокно бавовни, з якого виробляють пряжу» [9]; унаслідок унікальної омографічної кальки через запозичення з російської мови як окремий спосіб деривації) → *бавóвна* (набуття нового евфемістичного значення з іронічно-саркастичною конотацією «вибухи на території російської федерації та тимчасово окупованих теренах України, зокрема в Криму та на Кримському мосту» завдяки лексико-семантичному способові словотворення). Такий лінгвістично-пропагандистський казус постфактум було доповнено новими алюзіями, символами, смислами: по-перше, зовнішньою подібністю вибухів до плоду бавовнику; по-друге, зв'язок нової семантики із 4-м значенням «основа пороху для вогнепальної зброї», уміщеним у «Великому тлумачному словникові сучасної української мови» (2005) [15, с. 51], цю дефініцію підтверджує інформація з «Великої української енциклопедії»: «У процесі заводського перероблення волокна відділяють від насіння й поділяють за довжиною: з довгого (20–55 мм) виготовляють тканини, з

коротшого (так званого лінту) – неткану бавовну на потреби хімічної промисловості, де їх застосовують як сировину для штучних волокон та ниток, плівок, лаків, пластичних мас, **вибухових речовин** (виділення наше – С. К.) тощо» [16]; по-третє, зовнішня схожість плодів бавовнику в коробочках та бавовни як сировини з нітроцелюлозою (тринітроцелюлоза, піроксилін, нітрокліткoвина) (до цього її частіше за виглядом порівнювали з ватою), яку використовують у виробництві бездимного пороху, а ще нітроцелюлозою добре пластифікувати інші вибухові речовини; по-четверте, одним зі складників тринітроцелюлози є вата, виготовлена з бавовни (уважаємо перераховані аспекти вторинною метафоричністю). Тобто лексична одиниця *бавóвна* в значенні «вибухи» з'явилася в українському новітньому лексиконі завдяки деривaційному синкретизму: омографічність + запозичення з іншої мови + лексико-семантичний спосіб із секундарною метафоричністю за зовнішнім виглядом, почасти функціями. Прикметно, що словенською *бавовна – bombaž*, латинською – *bombacio*. У романі «На західному фронті без змін» Е. М. Ремарка, перекладеного українською 1930 року Ж. Бургардт, останній компонент німецького фразеологізму *Kattun kriegen* «отримати бавовну» означає «важкий обстріл», це пов'язано з тим, що у виробництві вибухових речовин застосовують нітроцелюлозу, яка, як зазначено вище, ззовні схожа на бавовну-сирець [13]. Прикметно, що від твірного слова *бавóвна* з'явилося похідне *бавовня́тко* внаслідок суфіксального способу з використанням зменшено-пестливого словотворчого форманта, що вказує на малі предмети або на невеликих істот, малят. Унаслідок власних пошуків було встановлено, що вперше про цю нову лексему інформацію на фейсбуці оприлюднив український письменник і виконавець пісень В. Купрієнко 16 серпня 2022 року [17]. А 18 серпня 2022 року про розгляданий лексичний феномен написав на власній сторінці у фейсбуку пілот МІ-8 В. Мулік, помістивши згенеровану в інтернеті ілюстрацію: *«Схоже, що в українській міфології з'явився ще один персонаж.* ***Бавовнятко****. Це таке звірятко-примара – пухнасте і непосидюще, … миле… Ночами* ***бавовнятко*** *тихесенько приходить на бази, склади, аеродроми, нафтопереробні заводи та інші легкозаймисті об'єкти підарів і починає там бавитись з вогнем. А потім – сидить десь неподалік і, ретельно та без поспіху обгризаючи м'ясо з обсмаленого руZZнявого черепа, спостерігає, як ніч квітне вогнем та обвугленими кацаписьками»* [18]. До речі, у Вікіпедії некоректно подано інформацію про першу згадку вказаного слова (це приписано В. Мулікові) [13]. Можливо, на появу *бавовня́тка* як мему факультативно вплинула відеопереробка фрагмента відомого мультфільму «The ChubbChubbs» із назвою «Україна, Росія, НАТО і бандерівці» (див.: https://www.facebook.com/100001784935312/videos/531677618253575), де милі пухнасті курчатка (підписано: мирні українці) показують страшні зуби величезним монстрам і знищують їх, останніх марковано російським прапором. Тобто від твірного евфемізму *бавóвна* походить фактично завуальований дисфемізм *бавовня́тко* з енантіосемійним значенням, це підтверджують вищевказані тексти й розміщені в інтернеті меми – зображення цього віртуального персонажа.

З погляду морфологійної парадигматики іменник *бавóвна* в прямому значенні належить до назв singularia tantum, тобто має неповну парадигму, відмінюється за зразком І О із заголовним словом *кóбза* [11, с. 43, 694]. Як лексема з переносним значенням набуває додатково форм множини, стає іменником із повною словозмінною парадигмою: *Поки на окупованих територіях ліквідують російські склади боєприпасів та військові бази, які відлунюють «****бавовнами****», ЗМІ так званих «ДНР» і «ЛНР» повідомляють лише про атаки бавовникової совки на фермерські угіддя й продовжують тероризувати місцеве населення вигаданими повідомленнями про начебто удари ЗСУ по цивільних* (LB.ua.2022) [19].

Воєнна лексична інновація *покемóн*, що з'явилася під час російсько-української війни до повномасштабного вторгнення для позначення кулемета Калашникова модернізованого, походить від японського словосполучення, переданого латиницею Poketto Monsutā – кишенькове чудовисько, чи монстр, яке перетворилося на складову абревіатуру внаслідок усічення двох початкових складів першого компонента + утинання одного початкового складу другого компонента ще на ґрунті

чужоземної мови. У Вікіпедії зазначено, що *покемо́н* – це «популярний медіабренд, який належить компанії «Nintendo», створений С. Таджірі в 1996 році; спочатку з'явився як відеогра, розроблена студією «Game Freak»; нею було започатковано серію, що швидко здобула популярність, перевершивши іншу відому серію ігор «Nintendo» «Mario»; 1997 року з'являється анімаційний серіал про покемонів – кишенькових монстрів» [20]. У цьому випадку варто кваліфікувати деривaційний синкретизм: запозичення з англійської мови + субституція в поєднанні із запозиченням із російської мови (як спосіб словотворення полягає в тому, що твірну одиницю – російську абревіатуру назви цієї зброї *ПКМ* (перше російське слово *пулемет*) штучно деформують, підганяючи її компоненти під відоме вже в мові слово *покемо́н*, зазвичай на основі фонетично-граматичної подібности: у цьому випадку збігаються три перші приголосні звуки) + лексико-семантичний спосіб, у межах якого одночасно задіяні і метафоризація (звукова подібність, крім того, серед монстрів є бойові різновиди, які можуть битися між собою, однак ніколи не гинуть, бо розробник був проти безглуздого насильства у своїх іграх), і метонімізація (перенесення за суміжністю). Пропонуємо новий термін «метафтонімізація», утворений від терміноодиниці «метафтонімія», яку запропонував свого часу Л. Гуссенс для маркування концептуальної взаємодії між метафорою та метонімією [21; 22]. Якщо в процесі деривації нової мовної одиниці лексико-семантичним способом одночасно відбувається перенесення семантики і за подібністю, і за суміжністю, тобто метафоризацію поєднано з метонімізацією, то таке явище кваліфікуємо як метафтонімізацію.

Досить продуктивними в межах лексико-семантичного способу творення нової лексики є явища онімізації та трансонімізації. Автори «Словника української ономастичної термінології» Д. Г. Бучко та Н. В. Ткачова кваліфікують онімізацію як «перехід окремої загальної назви або словосполучення у власну назву шляхом зміни функції цієї назви» [23, с. 134]. Саме таким чином утворено низку лексем на позначення української зброї. *«Корса́р»* (український протитанковий ракетний комплекс розробки конструкторського бюро «Луч») походить від історизму та варваризму (вкраплення) *корса́р* – «пірат, морський розбійник» [9], доповнимо це тлумачення: флібустьєр, який під час війни мав від правителя держави каперський патент, тобто документ, який дозволяв грабувати кораблі держави-супротивника. У назві ракетного комплексу актуалізовано семи: «знищення ворогів», «сміливість», «відважність», «воєнний інструмент» – у рамках метафоризації та одночасного перенесення семантики за суміжністю, тобто використано метафтонімізацію.

Апелятив *верба́* – «дерево або кущ родини вербових із гнучким гіллям, цілісними листками і зібраними в сережки одностатевими дводомними квітками» [9] – унаслідок метонімізації став назвою української реактивної системи залпового вогню *«Верба́»*. Варто теж кваліфікувати метафтонімізацію, адже одночасно відбувається перенесення за подібністю функцій. Під час вербової неділі українці послуговувалися прислів'ям *Не я б'ю – верба б'є*, здійснюючи ритуальні дії побиття свяченими вербовими гілками задля здоров'я, за іншою інформацією, так чинили з тими, хто проспав ранкову службу в церкві. На підтвердження явища метафоризації в утворенні інноваційної одиниці в українців під час російсько-української війни з'явився новий мем із зображенням цієї системи залпового вогню, перерахуванням її характеристик та підписом: *«Не я б'ю – **«Верба́»** б'є!»*.

Для номінації української реактивної системи залпового вогню *«Ві́льха»* твірним словом є *ві́льха* – «листяне вологолюбне дерево або кущ родини березових; вільшина» [9]. Навіть якщо розробники зброї не надавали метафоричности цій власній назві, то ми її знайшли в символічності давнього звичаю «Вільха», що, на думку вчених, походить із часів Руси-України й донині відбувається на теренах Тлумацького району Івано-Франківської области. Під час нападів на Покуття монголо-татар люди ховалися на болотах, де росло багато вільхи. «А вже коли татари відходили, вдячні покутяни прикрашали вільху і вшановували її як рятівницю людського життя. Відтоді це дерево стало символом волі та порятунку, оберегом» [24]. У новому слові актуалізовано семи: «захист», «воля», «порятунок», «оберіг».

Нова лексема *кі́борг* на позначення українських військових – захисників Донецького аеропорту, що з'явилася у 2014 році на початку російсько-української війни, стала твірною базою для інноваційної лексичної одиниці *«Кі́борг»* – цифрової системи ведення вогню. Реактуалізовано первісне значення абревіатури – «кібернетичний організм», адже вогонь можна вести за допомогою комп'ютера. Іменник створено внаслідок метафтонімізації. І твірне, і похідне слова мають повні словозмінні парадигми.

Українська реактивна система залпового вогню *«Буревій»*, крім перенесення за суміжністю, має метафоричну подібність за слухо-звуковими характеристиками та потужністю, силою дії з апелятивом *буревій* – «дуже сильний вітер; ураган» [9]. Назви українських безпілотних літальних апаратів *«Лелéка-100», «Сúч»*, призначених для ведення розвідки, та ударно-розвідувального комплексу *«Сóкіл»* утворено від загальних найменувань птахів *лелéка, сúч, сóкіл* за подібністю функцій літання та спостереження. Онім *«Бобéр»* для позначення безпілотного літального апарата походить від назви річкового гризуна, при цьому актуалізовано семи, що вказують на подібність: «великий» (розмір), «пов'язаний із водними мешканцями» (БпЛА побудовано за аеродинамічною схемою качки), «зубатий» (бо цей дрон-камікадзе, який охрестили українським шахедом, може успішно обходити російські системи ППО, наводити страх на ворогів і завдавати їм великих втрат).

Від загальних міфологічних назв жіночих богинь утворено пропріативи *«Валькі́рія»* та *«Фу́рія»* на означення українських безпілотних авіаційних комплексів. *Валькі́рія* – у давньоскандинавській еддичній міфології надприродна істота, панна-воїтелька, жіноче божество-берегиня, «одна з войовничих дів, які вирішували за волею бога Одина результат битви» [9]. *Фурія* – це кожна з трьох богинь помсти та мук совісти в давньоримській міфології, вони карають людей за гріхи, у першу чергу – за вбивство родичів. В обох випадках метафоричність і метонімічність – безсумнівні.

Отже, в усіх зазначених прикладах онімізації засвідчено метафтонімізацію як механізм утворення пропріативів на позначення української зброї.

Трансонімізація, за визначенням Д. Г. Бучка та Н. В. Ткачової, – це такий різновид лексико-семантичного способу словотвору, при якому відбувається «перехід оніма з одного розряду в інший» [23, с. 182],

Від імени римського бога морів, вод, хмар, дощу *Нептýна* походить онім *«Нептýн»* на позначення української протикорабельної крилатої ракети. Подібність полягає у сфері використання (перебування) – на морі, у тризубові як атрибутові *Нептýна* та схожого до нього Герба України – держави, де виготовили цю ракету, у спільності сем: «морський», «грізний», «нещадний», «великий» тощо.

Українському розвідувальному бронеавтомобілю *«Махнó»* дали назву, утворену від прізвища відомого командувача, анархіста, політичного діяча *Н. І. Махнá*. Подібність полягає в асоціативному зв'язку новітньої бронетехніки з маневреними й інноваційними в часи визвольних змагань 20-х років ХХ століття тачанками Махна.

«Буцефáл» – повнопривідний восьмиколісний бронетранспортер, здатний долати водні перешкоди, походить від кличка улюбленого коня Олександра Македонського. Крім перенесення семантики за суміжністю, подібність між твірним і похідним пропріативами підтримано семами: «витривалий», «сильний», для господарів – «важливий», «цінний».

Деривaційна специфіка вищевказаних власних назв військової техніки полягає в застосуванні явища метафтонімізації.

Від власних жіночих імен походять назви *«Богдáна»* (українська колісна самохідна гаубиця) та *«Оксáна»* (українська самохідна артилерійська установка), що постали внаслідок метонімізації.

Усі пропріативи на позначення військової зброї чи техніки, що виникли внаслідок явищ онімізації та трансонімізації як різновидів лексико-семантичного способу, відмінюються в однині

та множині, бо позначають предмети, які можна полічити. Твірні слова також є іменниками з повною парадигмою. Нами не зафіксовано контекстів, де б назва бронеавтомобіля *«Махно́»* була вжита у формі множини.

Є приклади не завжди вдалої та коректної трансонімізації чи онімізації, які можуть зникати зі словника. Маркетологи трохи передали куті меду, коли у 2022 році з'явилися лимонад та ситро *«Чорноба́ївка»*, сухарики *«ЗСУ – Збро́йні сухарі́ Украї́ни»,* горілка *«Бахму́т»,* морозиво *«Око́п під Ізю́мом»,* коктейль *«Ро́зстріл у Бу́чі»,* сорт редиски *Азовста́ль*, сорт чорнобривців *Геро́ї УПА,* сорти кабачків *Байракта́р, Непту́н, Розві́дник, Прі́вид Ки́єва,* сорт дині *Чорноба́ївка,* сорти столових буряків *Патріо́т, Партиза́н, Банде́ра,* сорт гороху *Доброба́т,* сорт кропу *Сла́ва ППО,* сорти кукурудзи *Бавовна, Джавелі́н,* сорти моркви *Ха́ймарс, Сту́гна,* сорт огірків *Мі́ць ТРО,* сорт квітів майорів *Геро́ї Украї́ни,* сорт цибулі *Украї́нська лю́ть,* сорт шпинату *Си́ла ЗСУ,* сорт щавлю *Сла́ва на́ції* тощо [25]. Суспільство та Верховна Рада засудили такий маркетинг на військовій і патріотичній тематиці, висловилися за обмеження подібних гасел і назв у рекламі та марках товарів.

Спорадично в процесі творення нової лексики засвідчено явище апелятивації, коли власна назва переходить до класу загальних. Наприклад: *ва́ньки* на позначення російських військових загарбників: ***Ваньки*** *вже не встаньки: у ЗСУ назвали кількість ліквідованих за добу росіян* (О. Топчій. УНІАН. 06.03.2023). Цей іменник утворений від частотного для росії власного чоловічого імени *Іва́н (Іва́ни),* власне – його розмовного зневажливо-презирливого варіанта *Ва́нька (Ва́ньки),* який уособлює в часи повномасштабної війни типових московитських солдафонів. З погляду морфологійної парадигматики і твірне, і похідне слова мають повну відмінкову парадигму. В актуальних контекстах субстантив переважно вживають у формі множини, хоч зафіксовані й словоформи однини, наприклад, у назві документального проєкту 2022 року *«Пригоди* ***ва́ньки****-окупанта на Київщині»*, знятого на замовлення каналу «2+2» у співпраці з Міністерством оборони України (в інтернет-ресурсах досліджуване слово пишуть у цій назві з великої літери, хоч у самому фільмі в титрах заголовок набрано однаковими за розміром буквами). У назві документальної стрічки використано синекдоху, тобто словоформа однини набуває узагальненого характеру й стосується всіх російських зайд загалом. У розгляданому новотворі, крім іронічно-саркастичної емоційної семи, на нашу думку, посилена негативна конотація, порівняно, наприклад, з використанням цієї лексеми у функції молодіжного жаргонізму, зафіксованого в лексикографічній праці Л. О. Ставицької: «**Ванька**, *зневажл.* Дурень» [10, с. 64]. Варто констатувати поглиблення рівня дисфемізації (від дисфемізм) розгляданої лексичної одиниці, цьому також сприяє явище апелятивації, зокрема написання з малої букви. Є. С. Отін у «Словникові конотативних власних імен» (2004) на с. 88–94 із залученням матеріалу словників російської мови подає різні значення російських лексем на позначення апелятивів відантропонімного походження (при цьому в прикладах використовують написання і з малої, і з великої літер): *ваньо́к* – «конвоїр із жаргону зеків», «жертва злодія», «недорозвинена людина», «грубувато-фамільярне звертання до людини, тварини», «жартівливо-іронічне, проста, вульгарна, недалека людина», «сміттярка»; *ва́нька* «похідне від *Ваня* з фамільярно-зневажливим відтінком», «дешевий візник», «простак, людина з народу», «**росіянин**», «**конвоїр**» (виділення наше – С. К.), «водій машини, якою перевозять неврахований вантаж (учасник розкрадання), із жаргону кримінальників», «людина (під слідством, засуджена), яка симулює психічне захворювання, божевілля»; *Ва̀нька-взво́дний, взво́дний Ва́нька* «**командир взводу**» (виділення наше – С. К.); *Ванька Каїн* «**шахрай, розбійник, рідше – мучитель**» (виділення наше – С. К.); *Ру́сскій Ва́нька* **«довірлива недалека людина російської національности; простий російський солдат»** (виділення наше – С. К.); *ва́ня* «недалека людина; довірливий простак; вахлак», останній компонент – «зневажливе, нікчемна, малотямуща людина; вахлай» [9]; «малограмотна людина»; «росіянин (у мовленні кримінальників)» тощо. Така широка палітра самоназв росіян за допомогою найбільш поширеного серед них чоловічого імени з різнома-

нітними негативними конотаціями дає підстави для констатації такого словотвірного синкретичного алгоритму виникнення нового українського деривата *ва́нька (ва́ньки)*: запозичення з російської мови → апелятивація в межах лексико-семантичного способу творення з метафтонімізацією, тобто з одночасною метафоризацією та метонімізацією + синекдохізація (поширення лексеми на широкий загал замість вузької групи та, навпаки, звуження позначуваної групи осіб, якщо до цього семема позначала макроутворення). Відповідно *ва́нька (ва́ньки)* – іронічно-саркастична, зневажливо-презирлива назва російських військових, незважаючи на їхню національність, звання, освіту, місце проживання, які для українців та людей із критичним мисленням в усьому світі є терористами, злодіями, садистами, кримінальниками, бандитами, убивцями, ґвалтівниками, тюремниками, які сповідують нав'язані через ЗМІ, переважно через телебачення, темники, методички, кліше інформаційно-психологічних операцій пропагандистів та офіційної влади рф – держави-терориста – і які вже сотнями тисяч удобрюють українські землі. Таке тлумачення зокрема підтверджують документальні факти з двохсерійної стрічки *«Пригоди **ва́ньки**-окупанта на Київщині»* про початок повномасштабного вторгнення.

У нинішні часи особливо гострих відтінків набула битва за український символічний простір. Унаслідок чергової хвилі позбавлення мапи України від російських імперських маркерів з'явилися похідні, утворені внаслідок трансонімізації в межах лексико-семантичного способу на топонімічному полі. *Га́рд* (колишня назва міста – Южноукраїнськ) походить від власної назви заповідного урочища *Га́рд* на річці Південному Бузі, що був центром Бугогардівської паланки Війська Запорізького Низового. У XVI столітті запорозькі козаки збудували тут *га́рд* – кам'яну споруду «з дерев'яною огорожею для вилову риби», такі зводили «на кам'янистих ріках Півдня України» [9]. Пізніше цим словом унаслідок метонімізації найменували урочище та слободу, що виникла тут й у XVIII столітті стала центром паланки. 1740 року Гард зруйнували загони надвірних козаків польського графа Потоцького на чолі зі зрадником Савою Чалим. Пізніше запорожці знову відбудували слободу. Бугогардівська паланка була найбільшою адміністративно-територіальною одиницею на Запоріжжі. І твірне, і похідне слова збігаються за особливостями відмінювання, мають тільки форми однини, хоч для доонімного апелятива *га́рд* була характерна повна словозмінна парадигма.

На честь предстоятеля Української греко-католицької церкви, митрополита Галицького, одного з найвидатніших провідників української церкви та національного руху першої половини XX століття Верховна Рада запропонувала ойконім *Шепти́цький* замість колишньої назви міста Червоноград. Прізвище особи, яке відмінювалося в однині та множині, унаслідок трансонімізації та метонімізації в межах лексико-семантичного способу творення стало власним найменуванням населеного пункту й трансформувалося в іменник із неповною парадигмою – singularia tantum.

У місті Кропивницькому у 2022–2024 роках, тобто під час повномасштабної російсько-української війни, перейменовано 211 вулиць, проспектів, площ, провулків тощо. Унаслідок лексико-семантичної деривації переважно від власних імен та прізвищ як наслідок трансонімізації та метонімізації (перенесення за суміжністю) постали назви лінійних та інших внутрішньоміських об'єктів. Наприклад: провулок *Степа́на Чарне́цького* (автора відомої пісні-гімну «Ой у лузі червона калина»), вулиця *Левка́ Лук'я́ненка,* вулиця *Олекса́ндра Кони́ського,* провулок *Марії Примаче́нко,* вулиця *Ні́ла Хасе́вича,* вулиця *Андрі́я Но́рова,* вулиця *Ната́лії Кобри́нської,* вулиця *Василя́ Симоне́нка,* провулок *Кві́тки Ці́сик,* вулиця *А́лли Го́рської,* вулиця *Гео́ргія На́рбута,* вулиця *Ю́рія Го̀рліса-Го́рського,* провулок *Петра́ Болбоча́на,* вулиця *Євге́на Коновáльця,* вулиця *Любоми́ра Гу́зара* та інші. Годонім *Дніпро́вої Ча́йки* на позначення назви вулиці утворено від псевдоніма письменниці Л. О. Василевської-Березіної. Унаслідок онімізації з'явилися вулиця *Незале́жності,* вулиця *Чо́рних запоро́жців,* провулок *Черво́ної кали́ни* тощо. Якщо до складу кількакомпонентних годонімів входить одночасно пропріатив та апелятив, то перший зазнає трансонімізації, а другий – онімізації: вулиця *Князі́в Остро́зьких,*

вулиця *Роди́ни Ю́хнелів,* провулок *Роди́ни Смирно́вих,* вулиця *Архіте́ктора Лишне́вського,* вулиця *Ску́льптора Архи́пенка,* вулиця *Геро́їв Кру́т*, вулиця *Ота́мана Гордіє́нка,* вулиця *Геро́їв Маріу́поля,* провулок *Княги́ні О́льги,* вулиця *Ли́царів Зимо́вого похо́ду*.

Усі вищевказані годоніми постали внаслідок метонімізації. З погляду морфологійної парадигматики подібні пропріативи – незмінні й функціонують тільки у формі родового відмінка однини, рідше – множини. Таке явище варто кваліфікувати як синтаксично-позиційну невідмінюваність. У разі опускання (редукції) у контексті родового слова на зразок *вулиця, провулок, проспект* тощо розглядані оніми вживають як застиглі словоформи генітива. Наприклад: *Та й* ***Героїв України*** *тепер за шалені кошти обрамлена парканом, заплямованим обрисами цієї самої фортеці* (ідеться про фортецю Святої Єлизавети російських окупантів XVIII століття – С. К.) (з фейсбуку).

Висновки. Отже, лексика української мови завжди віддзеркалює історичні події, матеріальну та духовну культуру народу. Деривaційні особливості слів залежать від внутрішніх законів мови. Лексико-семантичний спосіб творення лексичних одиниць у всій комплексній різноманітності його різновидів і прийомів – це важливий деривaційний інструмент збагачення сучасного лексикону, особливо в часи повномасштабної російсько-української війни. У його межах засвідчено явища онімізації, трансонімізації, зміну семантики лексичних одиниць у межах підкласу загальних назв, спорадично зафіксовано випадки апелятивації. До відомих різновидів у межах розгляданого способу словотворення: метафоризації, метонімізації, семантичної конденсації – варто додати метафтонімізацію, тобто явище появи похідної лексичної одиниці завдяки одночасному перенесенню семантики і за подібністю, і за суміжністю. Пильної уваги дослідників потребують й інші випадки словотвірного синкретизму.

У процесі семантичної деривації зазнає змін як лексичне значення слова, так і його граматичні маркери. При цьому субстантиви з повною парадигмою можуть переходити до розряду іменників pluralia tantum; лексема, що мала тільки форми однини, може трансформуватися в іменник із потенційною повною відмінковою парадигмою, хоч нині мовці переважно послуговуються лише словоформами множини. Є випадки переходу іменника singularia tantum у лексичну одиницю, що відмінюється в однині та множині. Крім цього, засвідчено випадки синтаксично-позиційної невідмінюваности, коли переважно відіменникові (часто відантропонімні) назви вулиць, провулків, площ тощо у формі родового відмінка однини, рідше множини функціонують як застиглі словоформи генітива навіть у разі редукції родового апелятива.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в постійному, ретельному й комплексному вивченні причин, способів та засобів появи нових лексичних одиниць не тільки з погляду лексикології, стилістики, словотвору, а й з особливою увагою до специфіки словозмінної парадигматики деривaційних інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці / упорядник та автор передмови В. Ґрещук. Івано-Франківськ–Львів : Місто НВ, 2007. 400 с.

2. Плющ М. Я. Граматика української мови : у 2 ч. : підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Ч. 1 : Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Вища школа, 2005. 288 с.

3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1999. 207 с.

4. Нелюба А. М. Суперечності морфемно-словотвірної термінології і способи їх уникнення. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах* : матеріали IX міжнародної наукової конференції. Дніпро, 2019. С. 122–124.

5. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір. Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 184 с.

6. Пономаренко С. С. Сучасна українська мова: морфеміка. Дериватологія. Морфонологія : навчальний посібник / відп. ред. О. В. Крутоголова. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 300 с.

7. Мартинов В. В. Про принципи семасіологічної поясненості в порівняльно-історичному мовознавстві. *Зб. філол. фак. Одеськ. ун-ту*. 1953. Т. 3. С. 51–59.

8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 843 с.

9. Словник української мови online. Томи 1–14. URL: https://sum20ua.com/ (дата звернення: 13.04.2024).

10. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ : Критика, 2003. 366 с.

11. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна / В. І. Критська, Т. І. Недозим, Л. В. Орлова та ін. ; відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.

12. Городиловська Г. П. Метафоризація як лексико-семантичний спосіб творення воєнних неологізмів. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки.* Випуск 4 (207). Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 54–61.

13. Бавовна (мем). Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бавовна_(мем) (дата звернення: 21.04.2024).

14. Мурзік Васильович. Підлога країни чула цю потужну бавовну! 25 квітня 2022 р. Твіттер. URL: https://twitter.com/r2d2251/status/1518491487381692416 (дата звернення: 21.04.2024).

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

16. Торопчинова К. Л. Бавовна. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Бавовна (дата звернення: 21.04.2024).

17. Купрієнко В. В'ячеслав Купрієнко. 16 серпня 2022 р. Ви як хочете, а я реєструю нову назву і дитячу іграшку Бавовнятко. Фейсбук. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0343AsdZV17n5BR9pU42R99XzFeQXRuTgjPCtSeAYy3ZE7oRjcTNWYZJWPrt4HYCKBl&id=100001179454839 (дата звернення: 23.04.2024).

18. Мулік В. Vasyl Mulik. 18 серпня 2022 р. Схоже, що в українській міфології з'явився ще один персонаж. Бавовнятко. Фейсбук. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02xxzvgGHCSYHSTPkxCgfJBnBAAKFDgnLusPAth4U9QcpZc7oPkannESg9bvkg4VSWl&id=100002425819602 (дата звернення: 23.04.2024).

19. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2024. URL: http://uacorpus.org (дата звернення: 15.04.2024).

20. Покемон. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покемон (дата звернення: 21.04.2024).

21. Goossens L. Metaphtonymy: Interaction of Metaphor і Metonymy в Figurative Expressions для Linguistic Action. *Cognitive Linguistics.* 1990. 1 (3). P. 323–342.

22. Goossens L. Metaphtonymy: The interaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action. *Metaphor and Metonymy in comparison and contrast* / ed. by Rene Dirven, Ralf Porings. Berlin; New York : Mouton de Gruyer, 2002. P. 349–377.

23. Словник української ономастичної термінології / уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.

24. Бодак М. Звідки походить «Вільха» і чому, вперше за історію свого існування на Тлумаччині, вона не відбулася? 13.07.2020. ПІК. Прикарпатська інформаційна корпорація. URL: https://pik.net.ua/ (дата звернення: 22.04.2024).

25. Редиска «Азовсталь» і «Буча-Комбуча». Парламент хоче обмежити використання теми війни в комерційній рекламі. Радіо Свобода. 26 березня 2023. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-i-reklama/32334925.html (дата звернення: 15.04.2024).